

stb. kérdéseivel foglalkozó tudományról és praktikumról van szó. Különösen ez utóbbi esetben nem elhanyagolandó az említett területekkel kapcsolatosan kialakult általános mentalitás. Talán nem tévedünk, ha a hazai és az amerikai, illetve japán mentalitás között nem csupán általában a munkát, munkakapcsolatokat illetően találunk különbségeket, hanem például abban is, hogy mi az evidenciák állandó hangsúlyozásával inkább azok gyengítését érzük el, ezenközben másutt meg éppen az erősítését érik el velük (vagy legalábbis várják tőlük). A menedzsment tanai pedig többnyire egy adott mentalitást tükröznek, illetve evidenciákat fogalmaznak meg. Mindezen felül a könyvtári menedzsmentnek jelenleg rossz szokása, hogy többnyire nem saját kutatásokból, gyakorlatból stb. építkezik, hanem az elsősorban az ipari termelés, a kereskedelem, a menedzsment törvényszerűségeiből derivál. A menedzsment tudományának ismerete természetesen szükséges és hasznos, a terület előtérbe kerülése és egyes elemeinek kampányszerű kiemelése azonban a divatjelenség kétes jelezőjével illetheti a mindennapinak és szűr-kének, mert magától értetődőnek kezelendő ismeretanyagot.

A három, **Mikulás Gábor** által írt fejezet (*Információ és könyvtári szolgáltatások menedzselése, Könyvtárgazdaságtan, Az információs és könyvtári*

szolgáltatások pr-je) hozzájárul ahhoz, hogy mind a vezető, mind a beosztott a könyvtári munka, a szolgáltatások színvonalának emeléséhez, gazdaságosságának növeléséhez, sőt az egymás közötti viszony optimális alakításához milyen ismereteket sajátítson el. Az alapvető külföldi források felhasználásával, Mikulás Gábor korábban már e tárgykörökben megjelent könyvei anyagának felhasználásával elkészített fejezetek a könyvtárgazgatás, -vezetés általános és gyakorlati kérdéseitől a teljes körű minőségbiztosításon keresztül elvezetnek annak a technikának a megismeréséig, amely felismerve az ún. „figyelemgazdaság” fontosságát és törvényszerűségeit, a könyvtárat és a könyvtárost is arra ösztönzi, hogy részben saját maga, de nagyobb részben a tudástársadalom alakítása érdekében mások által könnyen és széles körben kódolható formában hallasson magáról.

A kötet minden fejezetét (ez már a negyedik kötetnél szinte természetes) igen jó tájékoztató irodalomjegyzék zárja. A szerkesztők figyelme a negyedik kötetre sem lankadt. Recenzens úgy véli, hogy végül is elégedettek lehettek, a kötet szerzői jóvoltából minden bizonnyal az valósult meg a kötetben, amit szerkesztőként megcéloltak.

Mader Béla

(Szegedi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár)

Pierre Lévy az információs társadalomról

Az *információs társadalom* mint társadalmi-gazdasági formációt jelölő fogalom állítólag 1966 folyamán jelent meg első ízben egy kormánymegrendelésre készült japán tanulmányban. Szerzői a jelenség lényegét a minőségi és mennyiségi információfőlöslégekben vélték megragadni. Azóta az információs társadalomról sokan és sokféleképpen értekeztek-vitatkoztak. Ennek ellenére bizonyos tulajdonságait illetően nagyjából-egészéből egyetértés honol a vele foglalkozók körében. Ennek fő pontjai a következők:

- kialakulásának folyamatában az információ áruvá vált;
- az információs szektorban ugrásszerűen nőtt a foglalkoztatottak száma, s meghaladta a többi szektorban foglalkoztatottakét;
- a termelés, elosztás és kereskedelem egyaránt informatizálódott;
- a különféle információs technikák és technológiák konfigurációkba léptek a telekommunikációs technikákkal és technológiákkal;

- az információk több csatorna igénybevételével váltak elérhetővé.

Az információs technológiák és infrastruktúrák forradalmának kérdését azonban – figyelmeztet *John Naisbit* és *Patricia Aburden*, semmiképpen sem szabad a fejlődés önálló megatrendjeként értelmezni, hanem csak mint kétségtelen alapját valamennyi változásnak. A formációval kapcsolatban *Frank Weber* szerint is öreg hiba a technológiai primátus preferálása, mégha a mai társadalmakban az információs technológiák fontosabbnak is látszanak, mint a tulajdon kérdései. Mások az információs társadalommal kapcsolatban a sokak által hangoztatott értékítéletek egyoldalúságát kritizálják. Így *Kimón Valaskakis* a foglalkoztatási tömegesség jelentőségének túlhangsúlyozását, *D. Lyon* a harmadik világ problémáinak figyelmen kívül hagyását, *Anthony Giddens* pedig a történetiségtől való eltekintést bírálja a kurrens elemezésekben.

Az információs társadalom leghírvesebb hívei és „megálmodói” – mondhatni – „epitheton ornans”-okkal operálnak róla szólva, ami tulajdonképpen annyit tesz, hogy gondolatmenetükben a formáció melyik tulajdonságát tartják a legfontosabbnak. Y. Masuda szerint az információs társadalom „komputópia”, számítógépekre bázisozott globalizáció és neoreneszánsz. Marshall McLuhan, talán e kérdéskör legidősebb ekvilibristája, a „globális falut” látja a jövőben megvalósulni, amiben a tömegközlés (esetében még a tv) az egész világot össze tudja már kötni. Daniel Bell posztindusztriális társadalomnak minősíti. Jean Baudrillard szerint hiperrealitás. Alvi és Heidi Toffler „harmadik hullámnak” becézi, minthogy tiszte a második hullám, az ipari társadalom felváltása. S. Kumon számára hiperhálózati társadalom (vö. a franciák telematikai programjával és az amerikaiak információs sztrádájával).

Újabb Pierre Lévy lépett az információs társadalom prognosztái sorába, ami annak köszönhető, hogy az EU Tanácsának megbízásából tanulmányozhatta az információs társadalommal kapcsolatos és rá vonatkozó jelenségeket. A tapasztalatait összefoglaló jelentés *Új technológiák: kulturális együttműködés és kommunikációk* címen jelent meg.

Lévy két kulcsszava a kibertér és a kiberkultúra. A kibertér értelmezésében az a kommunikációs közege, amely a világ valamennyi számítógépének összekapcsolása révén jön létre. A kiberkultúra pedig nem más, mint azoknak az anyagi és szellemi technikáknak, gyakorlati szokásoknak, állásfoglalásoknak, mérlegelési módszereknek és érté-

keknek az együttese, amely a kibertér vice versa kapcsolatai és növekedése révén fejlődik. Lévy a kibertérrel „totalitás nélküli mindenségnek”, a kiberkultúrát pedig az emberiség kollektív intelligenciájának minősíti.

Az információs társadalomnak az iméntiekre alapozódó víziója igencsak különbözik a képernyők előtt elmagányosodottan ülő technokraták hűvös világtól, amely mindenekelőtt az amerikaiakra jellemző. Lélynél egyféle, az emberek megszakítatlan interakcióira alapozott kultúráról van szó, amely emiatt dinamikus jellegű. Csupán „itt és most” létezik, mivel a következő pillanatokban új és új komponensekkel gazdagodik. Lévy azt hirdeti, hogy napjainkban az informatika mozgatóereje immár nem a mesterséges intelligencia, hanem a kollektív, amelyen a különféle minőségű és eredetű illetékességek, elképzelések és szellemi energiák értékelése, optimális hasznosítása és harmonizálása értendő. Megfigyelhető, hogy itt Pierre Theilhard de Chardin volt hatással Lévyre, de ő a chardini nooszférát megfosztja a keresztény tartalmaktól.

Lévy olyan információs társadalmat álmodott meg, amely az információs technológiák bázisán hozzájárul az ember, következőképpen az egész közösség valamennyi képességének fejlesztéséhez. Ezt a szemléletesség érdekében „les arbes de connaissance” formájában is bemutatja.

IRANKOV, Pavol: Kyberkultúra v kyberpriestore podl'a Pierra Lévyho: d'alší z konceptov informačnej spoločnosti. = Knížnica, 2. köt. 9. sz. 2001. p. 482–485./

(Futala Tibor)

Digitális dokumentumok hosszú távú archiválása

A kihívás

A feladat: a mind fontosabb digitális dokumentumok megbízható, a későbbi hozzáférést biztosító hosszú távú archiválása. A hordozó fizikailag sérülhet, emellett mind a tárolás technikája, mind az adatformátum elavulhat. Nehézséget jelent, hogy a szabványosítás nem tud lépést tartani a gyakorlattal. Annak ellenére, hogy az adattárolás műszaki fejlődésre nincsenek előrejelzések, fenn kell tartani a digitális publikációk tartalmának jövőbeli hozzáférhetőségét. Ideális az lenne, ha a teljes eredetiség fennmaradhatna, de a gyakorlatban a hitelességre vonatkozó igényt a rendelkezésre álló tech-

nika függvényében kell megfogalmazzunk. Azt kell megválaszolni, hogy

- a dokumentum mely tulajdonságai relevánsak az a hitelesség szempontjából,
- milyen fontosak ezek a tulajdonságok a dokumentum későbbi használata számára (pl. szükségességek-e a hivatkozások),
- a megtartandó tulajdonságoknak milyen a prioritási sorrendje.

Az archiváló tevékenység sikeres tervezéséhez fejlett, a nemzetközi trendek elemzésére épülő szabványosításra van szükség.